

לאדם כל מאבקיו כנגד היצר. אם יעלה לשמים שיאו משם יורידו ויפילו, ואחר יביט הנופל על עצמו כמה נעשה מושפל ומיד הוא מתיאש. יאמר בלבו, כמה עמלתי עד שהגעתי למה שהגעתי – והנה ברגע אחד נפלתי משמים ארץ – האעצור כח לעלות שוב? – יתיאש. כיון שדרך תשובה פתוחה לפניו בכל עת ועל כל מעשה, ויכול אדם לחתור בדרך זו לחזור ברגע אחד למקום שנפל משם ולמעלה ממנו, לא יתיאש לעולם.

ולא מצא הקב"ה דור מורה דרך לתשובה לרבים כדור המדבר, לפיכך פתח להם כל שערי בחירה שיכולים להכשל בהם בכל פשע ועוון חמור, והראה להם שערי תשובה לאחר כל מכשול, ללמד לדורות הבאים: ראו כח התשובה כמה גדול, שאין כל הדורות יכולים לבוא לידי חטאים חמורים כמו שבאו אלה, ונמחל להם... (מתוך ספר הפרשיות תשא, עמ' שיז).
ע"ע בפרוש מהר"ם כאן. תקנת השבין עמ' 78 89; משך חכמה נצבים לב, תשא לב,כו.

ואל תשלט בנו יצר הרע (ברכות השחר) –

'אע"פ שהבחירה היא נתונה לאדם, והכל בידי שמים חוץ מיראת שמים, בכל זאת ישנם הרבה אפנים יוצאים מכלל הבחירה, על פי דרכי ד' העליונים. לפעמים בדרך עונש שהבחירה ניטלת מן האדם, כענין חזוק לב פרעה וכיו"ב, כשיטת הרמב"ם בהלכות תשובה. ויש לפעמים שאיזה דבר גדול צריך לצאת לאור עולם ע"י השלטת יצר הרע על האדם, כענין לא היו ישראל ולא דוד ראויים לאותו מעשה, אלא כדי להורות תשובה, כמבואר בפ"ק דע"ז. ועל כל אלה הננו מתפללים שיצילנו ד' ממאורעות כאלה, ושנהיה תמיד מתנהלים בדרך הישרה והרצויה, הרחוקה מדרכי הרשעה. ואל תשלט בנו יצר הרע משום טעם ועילה שבעולם'.

(עולת ראייה עמ' עח)

דף ה

'שהקים עולה של תשובה' – יש לפרש מלשון 'עול' וקושי [ובתנחומא (קרח יב, ועוד) דרשו גם 'שהקים עולה של תורה' – וכמו 'עול תורה' (אבות ג); בכך שפתח והראה דרך תשובה (ע' רש"י מו"ק טז), הקל כביכול את הקושי של עשיית התשובה, ופתח ושחרר את מוסרות ה'עול' של התשובה.

[מבואר בספרים שאעפ"י שקדמו לדוד עושי תשובה כגון אדם הראשון, קין ועוד, תשובת דוד היא תשובה עילאה, תשובה מאהבה. ויש לרמוז לפי"ז שהקים את עליית התשובה, כלומר את התשובה המעולה והעליונה. גם הקימה מבחינת 'עול' – תשובה מיראה ומכורה, לבחינת רצון ואהבה. ובכך 'הוקם על' – יותר מצדיק מעיקרו, שהרי בתשובה מאהבה הודונות נהפכים לזכויות. שמעת'].

'כל העושה מצוה אחת בעולם הזה – מקדמתו והולכת לפניו לעולם הבא... וכל העובר עבירה אחת – מלפפתו ומוליכתו ליום הדין' – במצוה לא נקט 'מלפפתו' – על דרך משל, מי שמוליכים אותו למקום טובה ושמחה, אין צריך לתפשו ולכובלו כדי שלא יברח, אבל ההולך לגרדום צריך המוליכו ללפתו (עפ"י מהרש"א. וע"ע בן יהוידע).

סתם 'מצוה' היא מצות צדקה [ככתוב בנחמיה והעמדנו עלינו מצות לתת עלינו שלישיית השקל בשנה. וע"ג גם ב"ב טז; דברים רבה ת]. וסתם 'עבירה' היינו עבירת ניאוף (מרומי שדה סוטה ג וסוף חגיגה. וכ"כ בספרו העמק שאילה מ, ז ועוד).

ע"ע: שקלים ה, ד' הוה מפליג מצוה; 'שהוא מסתכל במצוה כיצד לעשותה' ועוד. [וכן קרויה הצדקה 'זכות' כמו 'זכה בי' (שם)]. ותרגום 'צדקה תהיה לנו' – וזכותא. וכן הצדיק (מלשון צדקה) נקרא בוהר 'זכאי'. וע"ע בטעם הדבר בקונטרס קדושת השבת א.

וסתם עבירה ניאוף, כן כתב מהרש"א בשבת לג; תורת חיים וכן יהודע כאן. וכן מצינו בתרגום בכמה מקומות 'ערוה' – עבירה (ע' דברים כג, טו כד, א; משלי כא, כו ועוד. מובא במגדים חדשים שבת לג, ע"ש. ויש להעיר גם ליבמות עה: 'שמא עוברי עבירה... ומצא אשה זונה' ע"ש וברש"י שם צ: ד"ה צריכה לכך. וע' סוטה יא: 'שתבען לדבר עבירה' ובסנהדרין סד. 'יצרא דעבירה' ולעיל ג. 'תבא אשת פוטיפרע ותעיד ביוסף שלא נחשד על העבירה' ולהלן יז. 'ממינות אין מעבירה לא...'/ וכהנה רבות).

'להיות עמה לעולם הבא' – 'עולם הבא' בכל מקום ענינו מקום קבלת שכר ולא עונש. ובאמת יוסף נשא בתה, ומהם יצא שבט בישראל ומשיח בן יוסף, והוא ראה זאת ברוח הקדש שיצא לו ממנה שושלת גדולה כזו – רק לא רצה להיות עמה אפילו לעולם הבא, שאין לאדם להתחבר עם רשעים כלל, אפילו לעשות מצוה (עפ"י צדקת הצדיק מת. וע"ע ישראל קדושים עמ' 126; מי השלוח ח"ב ויקרא ד"ה אדם). יצוין שבשאלות (ברכה) הגרסה 'להיות עמה – ליום הדין'.

'בסיני נמי כתיב לך אמר להם שובו לכם לאהליכם? – לשמחת עונה' – מפורש כאן ששייכת מצות עונה גם באופן שאין ראוי להוליד, וכגון בעקרה וזקנה. וכן מבואר בפוסקים. וכבר גילה סוד הדבר רבינו האריז"ל.

– 'זהרי זה הדבר נאמר לכל ישראל, אנשים חכמים ונבונים ונביאים, נמצא גם מי שהוא חסיד וקדוש, אין לו לפרוש מאשתו אחר שפסקה ואינה ראויה להריון, וזה ברור. והשי"ת ברחמיו יאיר עינינו באור תורתו, אכי"ר' (שו"ת רב פעלים לרבי יוסף חיים, ח"א אה"ע ח).

זכי ספר היה לו לאדם הראשון? מלמד שהראה לו הקב"ה לאדם הראשון דור דור ודורשיו דור דור וחכמיו... – ומה שהזכירו במקום אחר (ב"מ פה.) 'ספרא דאדם הראשון' – הענין הוא, כי 'ספר' נקרא חקיקת דברי חכמה, אין חילוק אם החקיקה על הנייר והדפורה או על דבר אחר, וגם החכמה כשהיא חקוקה במוח הרי מוחו הוא ספר החכמה. וכאן רצה לומר, החקיקה של כל התולדות במקור מחצבתם שהוא אדם הראשון, שהיה כולל כל הנפשות – זהו הנקרא 'ספרא דאדם הראשון' (עפ"י לקוטי מאמרים לר"צ הכהן, עמ' 80. ע"ש בפרטות במקומות המוזכרים בדרו"ל 'ספר'. וע"ע בספר משך חכמה נצבים ל, יא–יד שהאדם עצמו הוא 'ספר' אשר חקוקות בו המצוות).

'עד שיכלו נשמות שבגוף' – אוצר הנשמות נקרא 'גוף' (כדפרש"י), כי המושג 'גוף' משמש בעצם לכל מה שמסתיר על הרוחניות הטהורה [והרי גם במלאכים אמרו ז"ל 'נפשם וגופן מן השמים' הגם שאין להם גוף גשמי, אלא הכוונה שיש במהותם נקודות הסתר, שיש בהם חסרון המתאוה למילוי]. ואותו 'אוצר' אשר בו נתונות הנשמות טרם ירידתן לעולם הזה, משמעו גם כן בחינה בהסתר, כי בחינת הזמן המגביל את הנשמות והמחלק את ירידתן לפי סדר מוקדם ומאוחר, לפי צרכי הדורות – היא הסתר לצורך בחירה בעולם התחתון (עפ"י מכתב מאלהו ח"ד עמ' 153 וע"ש בעמ' 120).

'זהכתיב פרשת יבמות ופרשת נחלות' – שאין לומר שפרשיות אלו נכתבו לאחר החטא, שאם כן התורה ניתנה חסרה, והלא כל תרי"ג מצוות מסיני ניתנו (מהרש"א).

'ארבעה חשובים כמתים, אלו הן: עני סומא ומצורע ומי שאין לו בנים' – לכשנתבונן נראה כי המשותף לאותם ארבעה – כולם חסרים בקשריהם עם הזולת בבחינה זו או אחרת, ובפרט ביכולת הנתינה הטבועה בכל אשר בו נשמת חיים; – הסומא אינו רואה את צרכי זולתו ואף מוגבל ביכולתו לעזור; הערירי אינו שופע חסד ורחמים על צאצאיו; המצורע, בדול הוא מעמו ובדד ישב; העני מוגבל בעשיית הצדקה מממונו [וכן המנודה, הרי הוא כמת שאינו יכול להשפיע מאומה לסביבתו, לא בגופו לא בממונו, לא למשפחתו ולא לאחרים. ולכן אמרו 'שמתא' – שם מיתה, שגם הנידוי נחשב כמיתה, וכפי שכתב המהר"ל (תפארת ישראל ט).] הוה אומר: אין קרויים 'חיים' אלא אלו המחיים אחרים. ואילו זה שאין בו כדי להחיות – 'מת' הוא. [וסימנך: אם תוסיף למנין 'חיים' 4 – היינו ארבע שלמויות שנמנו לעיל: בגופו, בממונו, בורעו ובסביבתו – יעלה בידך מנין 'חסד'] [עיקר הדברים בשיחות מוסר לגר"ח שמואלביץ – לב תשל"ב ז תשל"ג].

'אם בחקתי תלכו – אין 'אם' אלא לשון תחנונים...' – כלומר, ה'אם' שבכאן משמעו כ'הלוואי' [כמו אם יהיה אלקים עמדי] ולא כספק התלוי ועומד [כתברו בפרשה הזו: ואם לא תשמעו] שנאמר לו עמי שמוע לי... (עפ"י מהרש"א. ע"ע העמק דבר ריש בחקתי).

וענין 'כפויי טובה' לכאן (עתוס') – פרש המהרש"א: דבר זה, שהקב"ה יטה לבם לטובה – לא החשיבוהו לטובה, ולכך לא ביקשו עליה. וכענין נתינת האשה לאדם הראשון וירידת המן, שלא הרגישו בטובה שניתנה להם.

[הביטוי 'כפוי טובה' משמעו מהפך טובה (כמו 'כפית המטה' – הפיכתה) – כלומר, מתעלם ואינו מכיר בטובה הניתנת לו, ולעיתים אף חושבה לרעה. והפך הכפיות היא מדת 'הכרת הטוב'].

ועוד, אילו היו מכירים טובה, היו יודעים שאותו לב טוב שיש להם עתה (מי יתן והיה לבבם זה... כל הימים) לא מעבודתם ויגיעתם בא להם אלא מהקב"ה הוא בא, ואז היו אומרים, אותו לב שאתה משבח, וכי משלנו הוא הלא שלך הוא, אם כן בידך לתת לנו כל הימים (עפ"י בן יהוידע).

פירוש אחר: דברי משה לישראל 'כפויי טובה...'; מתייחסים למה שהזכיר בתוכחתו כשאמרו למשה שהוא ידבר אליהם, ועל ידי כך חזר יצר הרע למקומו לאחר שנעקר מהם, ואז אמר להם משה 'התשתם כחי כנקבה... וכי לא היה יפה לכם ללמוד מפני הגבורה ולא ממני' (כמש"כ רש"י בפירוש החומש) – על כך אמר להם 'כפויי טובה', על הטובה שעשה להם השי"ת שנעקר יצר הרע מהם.

ומכל מקום הקב"ה השיב הטיבו כל אשר דברו, כי כוונתם האמתית היתה שראו שלא תהיה להם שום השתדלות ובחירה מצדם, אלא הכל מצד השי"ת, ולא על כך היתה כוונת הבריאה. ואעפ"י שהקב"ה הצדיק דבריהם, הוכיחם משה על שכפרו בטובה שנתן להם השי"ת שנעקר יצר הרע מלבם, כי היה להם להבין ממאמר השי"ת מי יתן שרמו להם בזה לומר אתה תן, וכיון שיתן להם השי"ת, יכול לעזור שיהיה להם עסק אף בלא יצר הרע, כמו שהיה למשה רבינו ע"ה וכד'. וזהו שלמדו בגמרא מהכתוב הזה מי יתן... שאמר להם משה כפויי טובה (עפ"י פרי צדיק לר"ח אלול ב).

ע"ע מכתב מאלהיו ח"ה עמ' 117 132.

(ע"ב) 'אשריהם ישראל, בזמן שעוסקין בתורה ובגמילות חסדים – יצרם מסור בידם' – התורה היא שכל אלקי והתעלות בקדושה. בגמילות חסדים מתלמד האדם לחיות שלא לתועלת (גשמית) של עצמו; –

על ידי שניהם גם יחד הוא מסלק את שליטת היצר מעל עצמו. מגמת חייו של אדם זה – חסד ואמת,

ותורתו עצמה היא תורת אמת ותורת חסד – 'כלי' חמדה המסוגל ליצור עולמות, והנה אין מקום לשליטת היצר בלב אדם זה!
והדברים אמורים אפילו בעוסק בגמילות חסדים שלא לשמה, כי עיקר מעשה החסד מפנה תשומת לב האדם אל זולתו ונוטע בו תכונה של אהבת הנתינה (מתוך עלי שור ח"א עמ' שכח).

'יצרם מסור בידם' – פירוש, היצר הרע נברא לטובה לאדם, שיוכל להשתמש בו לעבודת ה', כי שלשת כחות היצר, הקנאה התאוה והכבוד, נצרכים הם לצד הקדושה גם כן, כגון קנאת סופרים, חמדה להשכיל בתורה, וגבהות הלב בדרכי ה'. וכשעוסק אדם בתורה ובגמילות חסדים, היצר מסור בידי להטותו לטוב כרצונו, להכניס כחותיו לקדושה ולהשתמש בהם [וכמו שנאמר ואתה תמשל בו. ולכן מכונה היצר הרע 'עבד' לאדם (ע' סוכה נב: וברש"י וכן בזה"ק קסו.) – כי באמת היצר ניתן לאדם לשמשו. וכן אמרו במדרש (בראשית) 'למה ברא יצר הרע... אתה אומר שהוא רע... אמר הקב"ה: אתה עושה אותו רע', אלא שאם האדם מקלקל, נעשה הוא ח"ו עבד ליצרו במקום שיצרו יהיה עבד לו (עפ"י פרי צדיק וישלח ד).

'לעולם ישים אדם עצמו על דברי תורה כשור לעול וכחמור למשאו' – השור חורש באדמה כדי להוציא פריה ממנה, והחמור נושא את התבואה שכבר יצאה מן האדמה. כן הוא בתלמוד תורה; ראשית צריך לעמול כדי להבין את דברי התורה, ואחר כך צריך להעמיס את הדברים על לבו לבל יסורו ממנו כל ימי חייו (עפ"י הפ"ח חיים – ויחי עה"פ 'יששכר חמור גרם'. וראה עוד בהגר"א למשלי יד, ד שלשה פירושים. וע"ע בן יהוידע).

'... הכא דלהקרבה בעינן תלתא יומי' – לפי פשטות הדברים נראה מכאן סמך לשיטת רבנו תם (בתוס' ריש פרקין) שלא נאסר אלא למכור להם דברים המשמשים כתקרובת, כגון בהמה. ולכן דנו כאן על בהמה בלבד, ואמרו 'הכא דלהקרבה' (עפ"י רא"ש ס' א; הגהות 'מים חיים' לעיל).
וכך נראה מפשטות לשון רש"י. ואולם התוס' כאן (בד"ה ומי) הביאו בשם רש"י דברים אחרים, וגם בריש המסכת כתבו הראשונים ששיטת רש"י דלא כר"ת. וכתב מהר"ם שמה נתחלפו כאן הפירושים ברש"י ובתוס'. וע"ע בשו"ת בית זבול ח"ב ה.
ולדעה החולקת ואוסרת ליקח ולמכור כל דבר, יש לפרש שכל זמן שעוסק בהקרבה לעבודת כוכבים, הולך ומודה לה על כל הנאה שתבוא לו, כי אומר שסייעתו עכו"ם שלו לפי שעוסק בצרכיה (רא"ש ריש המסכת).

ככתבם וכלשונם'

'מלמד שהראהו הקב"ה דור דור ודורשיו דור דור וחכמיו' –
זוהו אנו יכולים לפרשו על שני פנים; האחד דרך מקבלי האמת והאחר דרך עיון פילוסופי. אמנם דרך הקבלה הוא, שנאמין כי הנשמות נבראו עם האור הראשון, ויסייע לזה מה שאמרו...
והדרך הפילוסופי הוא שההכנות המזוגיות הם מסודרות מפאת הגרמים השמיים, ועל זה תראה משפט אחד יגזור: פלוני יוליד בנים או בנות כך וכך, ויהיו כך וכך, ויתחתן עם פלונית, וזה קודם היצירה זמן מרובה. ואף על פי שהאדם בחירי לבטל זאת הגזרה אם יתנהג על פי שכלו, אבל אם יתנהג לפי טבעו – הגזרה היא מתקיימת... (מתוך תשובת רשב"ץ ח"ב א).

'בשעה שאמר הקב"ה לישראל מי יתן והיה לבכם זה להם, היה להם לומר תן אתה' – 'המקום ב"ה מניח את הבחירה ביד האדם, אבל האדם רשאי להכריח את רעהו לעבודתו ית' בין בכפיה בין בפיתוי, ולא הוי ביטול הבחירה, בין דהמעשה עושה בבחירה וכל ישראל כאיש אחד. והיינו מי יתן שיהיה בין צדיקי הדור משתדלים לקרב לב כל העם לעבודתו ית', אבל המקום ב"ה אינו נותן בלבם את הקירוב דאם כן, לא יתיחס הדבר לברואיו.
אמנם אם יש מתפלל לפניו ית' על הקירוב ותפלתו נשמעת, מתיחס הקירוב שעושה הקב"ה לברואיו, כיון שנעשה ע"י תפילת נברא, והיינו דאמרו (ע"ז ה,א) היה להם לומר אתה תן, ורצה לומר, ועל ידי זה היה אפשר לו להקב"ה לעשות הקירוב כיון שהוא עפ"י תפלתם.
(לשון החזו"א סוף א"ח – מועתק מגליונות החומש. וע"ע במהרש"א כאן ובברכות לב)

(ע"ב) 'זכתיב ולא נתן ה' לכם לב... –

'... ובאמת רצון הש"י היה גם כן לזה, שיהיה היראה נקבע בלב ולא יצטרכו לבחירה רק כחודה של מחט, בהתחלת האתערותא-דלתתא בתפילה לומר 'תן אתה', ולמה לכפות הר ושנעשה בהכרח ויגיעת בשר בכפיית יצר, תן לנו לב ליראה ובהסרת לב האבן, ולא יצטרך לכפיה, אבל לא היה להם לב לדעת ולבקש על זה. ואף משה רבינו ע"ה לא קאים אדעתא דרבייה לומר להם זה עד סוף ארבעים שנה, כי גם הוא דימה שרצון הש"י בכפיית היצר ביגיעת אדם דוקא, שעל זה היתה כפיית הר. כי פרנס לפי הדור, והחסרון שבדור גורם חסרון מה בפרנס ג"כ כנודע.
ומה שישראל לא היו עדיין בשלימות זה, שיהיו ראויים להתעוררות תפילה זו (ד"תן אתה) – כי באמת גם התעוררות התפילה מהש"י, דעל כן תיקנו 'ד' שפתי תפתח' קודם התפילה, וכידוע פירוש 'תפילתי שגורה' (בפ"ה דברכות) – ששגור ושלוח מלמעלה. ואילו היו ראויים לזכות לכך, היו מתעוררים להתפלל על זה מן השמים. ועל זה נאמר לא נתן ה' לכם לב לדעת וגו' – דהם לא ידעו מעצמם כי הש"י לא נתן להם עדיין לב זו לדעת. וזה גרם שגם מרע"ה לא עורר אותם לבקש זה... (פוקד עקרים עמ' 49. ע"ע בספר מי השלוח ח"א ריש שלח וריש ואתחנן).

'אשריהם ישראל, בזמן שעוסקים בתורה ובגמילות חסדים – יצרם מסור בידם ואין הם מסורים ביד יצרם' –

'אוי לו לאדם המסור ביד יצרו, הרי יצרו אוחזו בידו, כנגס ביד ענק, ושם ביד יצרו הוא צריך ללחום בו. אשרי מי שיצרו מסור בידו, כזוב ביד האדם, אם גם ילחום היצר בכל כחו – אינו כלום, אם אך יקפוץ ידו – ימיתנו. ובמה מגיעים לאושר הגדול הזה – בעסק בתורה ובגמ"ח, כי דבוק בתורה בשכלו, ובגמ"ח – בלבו ונפשו, דבקות בלי חציצה (מהר"ל).
ומסיק בגמרא שם: 'תנא דבי אליהו לעולם ישים אדם עצמו כשור לעול וכחמור למשא על דברי תורה' – כך היא הדבקות בתורה.
עצה כוללת לראש השנה וליום הכיפורים, אשר על ידה אפשר לאדם לקוות שקבלותיו תתקיימנה בידו, היא הדבקות לתורה ולגמ"ח' (מכתב מאליהו ח"א עמ' 110).

ציונים ועיונים

(ע"ב) כתבו התוס' (ד"ה מנין) שבן נח שנדר להביא קרבן מחוסר אבר, אומרים לו קום והבא קרבן שלם. ופשטות כוונתם שנדר להביא קרבן סתם והביא מחוסר אבר, בזה אומרים לו להביא שלם, אבל

אם מתחילה נדר להביא מחוסר אבר, נראה שתלוי הדבר במחלוקת ר' שמעון ורבנן (במנחות קג). בנדר להביא מנחה משעוריים, שלדעת חכמים יביא מהחטים, ולדעת ר' שמעון פטור. והוא הדין בן נח, או גם ישראל, שנדר להביא מחוסר אבר לקרבן, לר' שמעון פטור ולחכמים חייב להביא קרבן שלם. והנה המשנה-למלך הוכיח מדברי התוס' שבן נח חייב לקיים נדרו, שאם אינו במצוה זו, למה חייב להביא קרבן שלם. ובאבני מילואים דחה לומר שאין ב"נ מצווה בקיום נדרו, אך כיון שנדר – נתחייב ונשתעבדו נכסיו מדין 'אמירתו לגבוה כמסירתו להדיוט', וב"ד גובים מנכסיו קרבן שלם. ונראה ששורש מחלוקתם הוא בכך; לדעת המל"מ דין אמירתו לגבוה כמסירתו להדיוט הוא מכה המצוה לקיים הנדר, ואם אין חיוב לקיום הנדר, ממילא לא קנה ההקדש, ודעת האבנ"מ שמצד האמירה לבדה נתחייב ולא משום חובת קיום הנדר.

אכן נראה שאם נדר להביא מחוסר אבר, אין כאן אלא אמירה לקרבן מחוסר אבר, ולמה נחייבו בקרבן שלם. ובשלמא אם חיובו נובע מדין קיום הנדר, מובן שכשנדר להביא מחוסר אבר הרי הוא כמתנה על מה שכתוב בתורה, ותנאי בטל ומעשה קיים, ולכך מתחייב בקרבן שלם, אבל אם האמירה לחוד קונה, למה נחייבו קרבן שלם והרי לא אמר אלא מחוסר אבר.

וצריך לומר שמה שכתבו התוס' שנדר להביא קרבן מחוסר אבר – לאו דוקא, והכוונה שנדר קרבן סתם. והנה נפסק בשו"ע שאדם שאמר למכור להקדש יכול לחזור בו, ורק אם אמר לתת צדקה או למכור בזול – אין יכול לחזור. וצריך לדחוק שגם אם נקוט כהאבנ"מ שהאמירה לבדה היא המחייבת, בלא דין 'נדר', אין אמירה בהקדש מחייבת אלא כשאומר לטובת ההקדש ולא כל אמירה (מהגר"נ גולדברג שליט"א).

במה שכתב אבני מילואים שיש בבן נח דין 'אמירתו לגבוה כמסירתו להדיוט' אעפ"י שאינו חייב בקיום נדריו, הגם שלדברי רשב"ם (בב"ב קלג) מקור דין 'אמירתו לגבוה...' הוא ממצות 'מוצא שפתיך תשמר' – יש לחלק בין האזהרה ובין הדין שאמירה לגבוה עושה קנין, שדין זה אינו שייך לגברא, וכולל אף נכרים. עפ"י קהלות יעקב.

שם בגליון הש"ס – ע' ירושלמי ריש פ"ט דנזיר, ועוד יש לדון בזה מדין גזול גבוה (מהגר"א נבנצל שליט"א).
 בירושלמי שם מבואר שישראל מצווים בכל יחל ואין העכו"ם בכל יחל. וכן יש בספרי זוטא (מטות). וכן כתבו התוס' בנזיר (סא: סב.). וכבר תמה במשנה למלך (מלכים י, ז). וע"ע בספרו פרשת דרכים ג) על דברי התוס' מהירושלמי. ובארו האחרונים את דברי התוס' בדרכים שונות: ע' אבני מילואים א, ב; זכר יצחק ח"ב מו, א; שו"ת דובב מישרים ח"א פו; שפת אמת מנחות עג: אבי עזרי מעה"ק (קמא) ג, ה; חדושי הגר"ד בענגיס ח"ב מד, א ב; גליונות קהלות יעקב; בית ישי – סוסי" סג. וע"ע במובא ביוסף דעת נזיר סא.

'הניחא למ"ד טריפה אינה יולדת' – האחרונים דנו אם גם בזכר טריפה אמור כלל זה, שאינו מוליד
 (ע' בשו"ת מים חיים [לבעל הפרי חדש] ב).

ואם תאמר, אם נאמר שזכר טריפה מוליד, מדוע למ"ד 'טריפה אינה יולדת' ניחא, הלא עדיין נצרך מכל החי ללמד על טריפה זכר שפסול, שהרי הוא אינו ממועט מלחיות זרע? ויש לומר שהכוונה הפוכה: על כרחך מכל החי ממועט מחוסר אבר, כי אם בא למעט טריפה, הלא לחיות זרע מיותר (עפ"י שער המלך שחיטה יא, א. וע"ע שו"ת רעק"א רד; שו"ת בית הלוי ח"ב ל; חדושים ובאורים סנהדרין יב, ח).

ג. בדין ישראל נאמר ביום ההוא... חמה אין לי [ועוד נאמר על שעת הדין ש-די לא מצאנהו שגיא כח... רב חיננא בר פפא], ובעובדי כוכבים – משא נינוה... נקם ה' ובעל חמה, נקם ה' לצריו ונוטר הוא לאויביו (רבי חמא בר' חנינא). [וכן אמר רבי אלכסנדר על הכתוב והיה ביום ההוא אבקש להשמיד את כל הגוים הבאים על ירושלים – אמר הקב"ה: אבקש בניגני שלהם (= קורות מעשיהם) אם יש להם זכות אפדם ואם לאו אשמידם].

וכן אמר רבא: ... אמר להם הקב"ה לישראל, כשאני דן את ישראל איני דן אותם כעובדי כוכבים... אלא אני נפרע מהם כפי שתרנגולת. דבר אחר: אפילו אין ישראל עושים מצוה לפני כי אם מעט כפי שתרנגולת שמתקרים באשפה, אני מצרפם לחשבון גדול... בשכר שמשועים לפני אני מושיעם. וכן דרשו שהקב"ה פודה את ישראל בממונם בעולם הזה כדי שיזכו לעולם הבא (ר' אבא). וכן מיסרם ביסורים בעולם הזה כדי שיחזקו ורועותם לעולם הבא (רב פפי בשם רבא). וכן המשילו זאת לאדם הנושה משני בני אדם, אחד אוהבו ואחד שונאו; אוהבו – נפרע ממנו מעט מעט. שונאו – נפרע ממנו בבת אחת (רבי אבהו).

ד. רבי אבא בר כהנא יישב סתירת הפסוקים בענין, שצדיק גמור אינו נענש עם הרשעים בפורענות הבאה בגללם, מה שאין כן צדיק שאינו גמור.

ואפילו צדיקים שקיימו את התורה מאל"ף ואת תי"ו, כל שהיה בידם למחות ולא מיחו, נענשים כצדיקים שאינם גמורים (וממקדשי תחלו – ממקודשי רב יוסף).

דף ד

ו. המתפלל ביחיד בראש השנה – מתי יש לו להתפלל תפילות שחרית ומוסף?

אמר רב יוסף: אל יתפלל אדם תפילת המוספין בשלש שעות ראשונות של היום ביום הראשון של תחילת השנה (והוא הדין ביום שני של ר"ה. ע' או"ח תקצא; ר"ח כאן ותוס' ברכות כו; אמת ליעקב) – שאז היא עת הדין, ושמא מתוך שיחיד הוא, יעיינו בפנקסו ויידחה. אבל שחרית יתפלל אז, כיון שיש ציבור שמתפללים באותה שעה – אינו נדחה.

וכן לא יתקע היחיד בשופר בשלש שעות ראשונות, כדי שתהא תקיעתו בזמן שהציבור תוקעים (עפ"י מהרי"ל הל' שופר יד. הובא במגן אברהם תקפט; משנ"ב תקפח סק"ג תקצא סקט"ו).

דף ה

ז. האם נאמרו הלכות מומין לקרבנות של בני נח?

בן נח מקריב קרבנות בעלי מומים. אבל לא מחוסר אבר (מכל החי...).

א. מדובר בבמה שבונה לעצמו, אבל בבית המקדש – אסור להקריב בעל מום ואפילו בדוקין שבעין, כקרבן ישראל (תוס').

ב. קרבן זקן וסריס – לא נאסרו לבני נח (תוס'. ומ' בסוגיא שהטריפה אסורה לב"ג לקרבן).